

İLLER BANKASI

Sermayesi :
300.000.000 T. L.

Vilâyet Hususî İdareleri,
Belediyeler ve Köyle-
rin Harita İmâr ve
plânlarıyla Su, E-
lektrik, Yapı,
Proje, İnşa
ve Tesis-
leri, Banka
ve Kredi Mua-
mele ve Hizmet-
leri En Müsait Şart-
larla yapılır ve Yan-
gın, Kazâ, Trafik, Nak-
liyat ve Her Türli Si-
gorta Muameleleri
İfa Edilir. Emni-
yet, Sür'at ve
Kolaylık
Sağlanır.

1957
Yılında

Milyon
LİRA

20
EV
VE
APARTMAN
DAİRESİ

HER 150 LİRAYA BİR KURU
NUMARASI VERİLİR.

AKBANK

Misafirlerinizi

YURDUN EN SEÇME TÜTÜNLERİLE HARMAN
EDİLMİŞ SİGARALARIMIZ VE
NEFİS

LİKÖRLERİMİZLE
AĞIRLAYINIZ

KOKTEYLERİNİZDE SEK VERMUDU
DENEYİNİZ

Inhisarlar

160

«Türk Folklor (Halkbilgisi) Derneği»nin neşriyat organıdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Eylül 1957

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

UNESCO VE MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ	Sadı Tavor ATAMAN
KARACA OĞLAN'IN YAŞADIĞI ÇAĞ	Cahit ÖZTELLİ
DIYARBAKIR'DA FARELER GÜNÜ	Portay İLHAN
HALK DÂNSLAKININ YAYIMI	Halil Bedi YÖNETKEN
ŞARKIŞLAM (ŞİİR)	Erdogan ALKAN
BU SAİT KİMDİR	Mehmet Turan YABAR
FOLKLORCULARIMIZ: MEHMET HALİT BAYRI	T.F.A.
MEDİNE'YE AĞIT	Bahri KATİRCİOĞLU
İSTANBUL'DA ZİYARET YERLERİ	Adı ÖZSEVEN
SERİKTE AT YARIŞLARI	Hüsnâ YILDIZ

BİZE GELEN KİTAPLAR

Sayı: 98

Kuruş 25

161

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

1957 yılında

2

APARTMAN DAİRESİ

3

İKİ KATLI BAĞCELİ EV

4

YAZLIK DİNLENME EVİ

1

MİLYON Para İkramesi

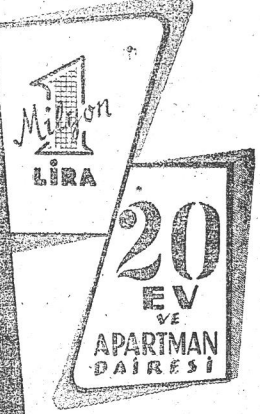
TÜRKİYE BANKASI

İLLER BANKASI

Sermayesi :
300.000.000 T. L.

Vilâyet Hususî İdareleri, Belediyeler ve Köylerin Harita İmâr ve plânlarıyla Su, Elektrik, Yapı, Proje, İnşâ ve Tesisleri, Banka ve Kredi Muamele ve Hizmetleri En Müsait Şartlarla yapılır ve Yangın, Kazâ, Trafik, Nakliyat ve Her Türü Sigorta Muameleleri İfa Edilir. Emniyet, Sür'at ve Kolaylık Sağlanır.

1957 yılında

HER 150 LİRAYA BİR KUR'A NUMARASI VERİLİR.

AKBANK

Misafirlerinizi

YURDUN EN SEÇME TÛTÜNLERİLE HARMAN EDİLMİŞ SİGARALARIMIZ VE NEFİS

LİKÖRLERİMİZLE AĞIRLAYINIZ

KOKTEYLERİNİZDE SEK VERMUDU DENEYİNİZ

İnhisarlar

«Türk Folklor (Halkbilgisi) Derneği»nin neşriyat organıdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Eylül 1957

İÇİNDEKİLER:

UNESCO VE MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	Sadi Tamer ATAMAN
KARACA OĞLANIN YASADIĞI ÇAĞ	Cahtit ÖZTELLİ
DUTBAKIR'DA FARELER GÜNÜ	Fahter OĖAN
HALK DÂNSLARININ YAYIMI	Hasan Bekir YÖNETKEN
ŞARKIŞLAM (ŞİİR)	Erdogan ALKAN
BU SAİT KİMDİR	Mehmet Turan YARAS
FOLKLORCULARIMIZ: MEHMET HALİT BAYRI	T.F.A.
MEDİNE'YE AHT	KATIRCIOĞLU
İSTANBUL'DA ZİYARET YERLERİ	ÖZSEVEN
SERİK'TE AT YARIŞLARI
BİZİN GÖLEN K

Sayı: 98

İstanbul'da ayda bir
100 sf. kuruş. Haddise her kitap
Güldüren Adanmış
* Râşid
İnşâ ve Tesisleri
Emniyet, Sür'at ve
Kolaylık Sağlanır.

Erdogan ALKAN

İSTANBUL'DA AYDA BİR

ESKİ SAYI VE CİLTLERİMİZ

Dergimizin 4, 57, 68, 75 ve 86 nci sayılarının mevcudları tükenmiştir.

Son defa ancak 32 takım halinde ettirdiğimiz dergimizden elimizde 4 cilt bariç ancak 14 takım kalmıştır. Kitaplığında bulundurmamak isteyenler için her cilt 16 liradan takımı 46 liraya gönderilmektedir.

Eksik sayılardan bize 1 sayı gönderenler, dergimize bir yıllık abone kaydedilecektir.

İLLER BANKASI

Sermayesi :

300.000.000 T. L.

Vilâyet Hususî İdareleri, Belediyeler ve Köylerin Harita İmâr ve plânlarıyla Su, Elektrik, Yapı, Proje, İnşâ ve Tesisleri, Banka ve Kredi Muamele ve Hizmetleri En Müsait Şartlarla yapılır ve Yangın, Kazâ, Trafik Nakliyat ve Her Türü Sigorta Muameleleri İfa Edilir. Emniyet, Sür'at ve Kolaylık Sağlanır.

TÜRKİYE KREDİ

BANKASI A.Ş.

Her Zaman Emrinizdedir

1957
yılında

24

APARTMAN DAİRESİ

5

İKİ KATLI BAHCELİ EV

4

YAZLIK DİNLENME EVİ

1

MİLYON Para İkramesi

TÜRKİYE BANKASI
paranızın... istikbalinizin emniyeti!

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HINÇER

No. 98

EYLÜL 1957

YIL: 9 — CİLT: 5

Unesco ve Milli Kültürümüz

Yazan: Sadı Yaver ATAMAN

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, geçen ay içinde V. ci Devre Genel Kurul Toplantısı'nı Ankara'da Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde yaptı. Bu toplantıya biz de Türk Folklor Derneği'ni temsil eden katıldık.

UNESCO, kuruluşundaki gayeyi ilgili kanunun birinci maddesinde şöyle ifadelendirmektedir:

«İrk, cins, dil ve din farkı gözetmeksizin, Birleşmiş Milletler Anayasasında, dünya milletlerine tanınan insan hakları ve esas hürriyetlerine, kanunlara ve adalete müsterek bir saygı yaratmak için, milletler arasındaki işbirliğine eğitim, bilim ve kültür yolu ile yardım ve böylelikle barış ve güvene hizmet etmektir.»

Görülüyor ki, bu sözleşmeyi imzalayan devletler, dünya eğitim, bilim ve kültür faaliyetlerinin gerçek ve müsbet yollarda serbestce mübâdele lüzumunu ve milletler arasındaki münasebetleri geliştirip artırmak ve böylece karşılıklı anlaşmayı ve birbirlerinin yaşayışları hakkında daha iyi ve doğru bilgi edinmeyi sağlamak karar ve azminindedir.

Unesco Türkiye Milli Komisyonu, ilgili kanunun ve yönetmeliğinin hükümleri dahilinde bu sefer Genel Kurul Toplantısında da aşağıda yazılı kolla-

rın faaliyet merkezi olarak, memleketin tanınmış ilim, fen ve kültür adamlarını konuşturarak, bir çok faydalı kararların alınmasını sağlamış bulunmaktadır.

Eğitim 22, müsbet ve tabii ilimler 11, içtimai ve manevi ilimler 12, edebiyat 5, güzel sanatlar 9, müzecilik ve kütüphanecilik 5, basın - yayın, radyo ve filmcilik 11, dış münasebetler 1 üye ile temsil edilmişlerdir.

Yönetim kurulunun 1956 - 1957 yıllarına ait Unesco programı ile ilgili ve çeşitli faaliyet kollarındaki çalışmalarını belirten ve orta çapta 46 sayfayı işgal eden rapor üzerinde yapılan pek istifadelili ve kıymetli tenkitler meyanında biz de temsil ettiğimiz konu ile ilgili olarak müteaddit konuşmalarda bulunduk.

1 — Unesco millî komisyonu çalışmalarının radyolarımızla yayınlaması bahsinde, ele alınan mevzular ve yapılan neşriyat.

2 — Müzik ve dans folklorunu da ihtiva eden musiki komitesinin faaliyeti ve neticeleri.

3 — Unesco'nun yardım ettiği milletlerarası sanat ve kültür teşekküllerinin gayelerine müvazi olarak, memleketimizde faaliyette bulunan teşekküllerle yapılan temaslara ve işbirliği.

4 — Folklor mevzuunu da çalışma

isim, (1957) "Konu" "Türk Folkloru" Ağrı

1553
iV 98;

programına alan Unesco Millî Komisyonu'nun bu mevzuda gösterdiği faaliyet, bir millî kültür ve halk eğitimi meselesi olarak değeri üzerinde durduğumuz folklor müessesesinin, bilhassa radyolarımızda taazzuv ve teessüs ettirilmemesi ve faaliyetini türkü çalıp çağır-mak gibi sadece eğlenceye hasreden, metodlu ve disiplinli bir halk musikisi faaliyetini hedef tutmayan çalışmalar karşısında Millî Komisyon'un durumu, gibi belli başlı noktalar üzerinde fikir ve mutalâamızı beyan etmiş bulunduk. Bunların ehemmiyetli gördüğümüz bazı kısımlarını kısaca buraya almak her halde faydalı olacaktır:

Halk eğitimini hedef tutan çalışmalar, belki de birinci derecede âmil olucu durumu ve nüfuzu ile Unesco Millî Komisyonunun bu konuda yapacağı işler arasında, musiki ve folklor davası ve bilhassa radyolarımızın musiki ve folklor yayınlarının kaliteli bir sistem ve programla düzenlenmesi meselesi vardır. Zira Unesco'nun radyo faaliyetlerine karşı göstereceği hassasiyet, alâka, teşebbüs ve rehberlik, kendi gayesi ve vazifesi cümlesindedir. Amaçlar ve görevler faslında aynen: (En iyi eğitim metodlarını tavsiye etmek suretiyle halk eğitim ve kültürünün yayılmasına yeni bir hız vermek) diye çalışma sahasındaki en önemli noktayı açıkça tâyin eden Unesco Millî Komisyonu'nun hiç şüphesiz radyolardaki musiki ve folklor hareketlerine, hattâ piyasa sahnelerinde soysuzlaştırılarak, radyoya dahi in-tikal eden türkülere varıncaya kadar rehberlik vazifesi vardır.

Yabancıların topraklarımızdaki millî halk kültürü, sanat ve fikir cevherlerine karşı gösterdikleri derin alâka ve bu santralden faydalanmak arzuları ne kadar ferahlık verici ise, o nisbette de ibret verici ve uyandırıcıdır. Geçirdiğimiz büyük inkılâplar arasında, henüz el sürmediğimiz bir musiki davamız vardır ki, yürekler acısındır. Türk musikisi diye, radyolarımızdan sabah akşam dinlediklerimiz, hep isterik ve melânkolik seslerdir. Şarkıcılığımızın klâsik sanat musikisi ile ilgisi, sadece kötü bir taklitçilikten

başka bir şey değildir. Halkın fikri, ah-lâkı, terbiyevî bünyesi ve sâlim zevki üzerinde son derece müessir olan radyolarımızın Türk musikisi repertuarlarına bakılacak olursa, prototip kalıpcılık sistemi ve standart bir üslûp beraberliği içinde, mahdut piyasa eserlerinin tekrarından ibaret olduğu görülür.

Hiçbir disipline ve kontrole tâbi olmayan musikimiz için mâruf bir yabancı ilim müntesibi: «Radyolarımızda her vakit yaptığımız ayinler, ölmüş büyüklerinizi ne kadar sevdiğinizi göstermektedir», demişti. Bu sözde mündemîç acı ve düşündürücü nükte, musiki varlığımızın ne halde olduğunu göstermektedir. Millet in kültürde olduğu kadar sosyal hayatı ile de ilgisi ve ehemmiyeti bulunan musikiyi, yalnız eğlence vasıtası olarak halka dinletmenin yanlış ve hatâlı yol olduğunu bilmek lâzımdır. Radyolarımız, musiki bahsinde de sadece eğlendirici ve bir kısım zümreyi zevkiendirmeyi hedef tutan çalışmalarda bulunmaktadır. Radyoların işi yalnız eğlendirici programlar sunmak değildir. Öğretici ve terbiye edici vasıflarını hiçbir zaman kaybetmeyen çeşitli fonksiyonları olmalıdır. Yabancı radyoların eğlence içinde öğretmeyi hedef tutan pek güzel programları vardır. Halka ne fazla verilirse, halk onu tutar ve benimser, zira iyisini bulamayınca buna mecburdur. Daima iyiyi çok vermek suretiyle, kötüyü körletmek mümkündür. Ve bu yolda gerçeği seçmek, önleyici tedbirleri almak mühim bir eğitim meselesidir.

Unesco Türkiye Millî Komisyonu, bütün gücü ve teşkilâtı ile halkın muhtaç olduğu fikri gıdayı verecek ve halk eğitimine esas olan çalışmalarda müs-bet neticeyi alabilecektir. Kötü temayül ve gidişlerle mücadele etmek ve bu gibi faaliyetlere mâni olacak içtimaî ve kültürel sebepler, elbette Unesco Millî Komisyonu'nu ısgal edecek mühim işlerdir. O zamandır ki, ilgili kanunun tâyin ettiği gayeyi ve vazifeyi tahakkuk ettirmiş olur ve «En iyi eğitim metodlarını tavsiye etmek suretiyle halk eğitim ve kültürünün yayılmasına yeni bir hız vermek..» imkân dahiline girer.

İncelemeler :

Karaca Oğlan'ın Yaşadığı Çağ

Vazan: Cahit ÖZTELLİ

Karaca Oğlan'ın yaşadığı çağı tam kesin olarak gösterecek bir belgenin şimdiye kadar bulunmamış olması, bir takım yeni yeni iddialara yol açmaktadır. Bunların sonuncusu sayın Ahmet Kutsi Tecer'inkidir. Topkapı Sarayı kütüphanesinde bulunan ve III. Murad'ın 1583'de yaptırdığı sünnet düğünü anlatan bir yazma kitapta görüldüğü «Karaca Oğlan türküsü» deyiminin verdiği cesaretle, şairin XV. yüzyılda yaşamış olduğunu ileri sürmüştür. (Tecer'in yazısı için bakınız: İstanbul (Sanat-Edebiyat Dergisi) sayı 10, 1954).

Tecer, kendi iddiasının doğruluğunu ispat için, şimdiye kadar ileri sürülen belge ve tahminleri ortadan kaldırmak üzere, baştan başa hatâlı bir inceleme girişimi yapmıştır. Metinleri yanlış anlamış, bir kısmını tam okumamış, gerekli dikkati göstermemiş ve bu yüzden yanlış sonuçlara varmıştır. İlk yazısı çıkınca, VARLIK'ta kısa bir cevap verdim. İkinci yazısının sonunda, ileri sürdüklerine cevap verememiş, iddialarının doğruluğunda ısrar etmiştir. Birinci yazım bile onun söylediklerini çürütme-yeye yeterdi. Fakat lise edebiyat kitaplarından birinde, Tecer'in iddiasının benimsenir gibi olduğunu görünce daha geniş bir cevap vererek, okul kitaplarına bu yanlışın sokulmasını önlemek zorunda kaldım. Baştan başa yanlış olan ve bilim açısından bakılınca zorlamalar-la dolu olan bu iddiaya sırayla cevap veriyorum:

Sayın Tecer, Âşık Ömer'in Şairnâme'sini iyi incelememiştir.

Şairnâme iki bölümdür. I. bölümde, Nesim'den başlayarak, kendisinden önce yaşamış divan tasavvuf şairlerinden seksen yedisini anar. İkinci ve asıl edebiyat tarihi bakımından önemli olan bölümde «Tamam eyleyelim bu destanı» dedikten sonra, «Yazdık isimlerin oldukça imkân — Asrımızda olan şahîb-i divan» mısralarıyla açıkça söylediği gibi, yalnız zamanındaki saz şairlerini saymaya başlıyor. Önce kendi şeh-

rinden yetişenleri anarak, ötekilere geçiyor. Ömer'in sözlerinden başka, adları geçen şairlerin hepsinin, yapılan araştırmalarla gerçekten XVII. yüzyılda yaşadıkları anlaşılmıştır. Bu bölümde yirmi beş şair adı geçer. Bunlar arasında Karaca Oğlan ve Öksüz Âşık'ın adları da var.

Öksüz Âşık hakkında da Tecer'in söylediklerinin yanlışlığı çoktan ispat edilmiştir. Bu âşık, Köprülü tarafından otuz yıl önce Öksüz Dede ile karıştırılmıştır. Öyle anlaşılıyor ki Tecer, hep eskilere bakıp, yenileri ihmal etmiştir. Esasen Köprülü de ikisinin de ayrı kişiler olabileceğini ileri sürmüştür. (Bu konu için Türk Dili, sayı 21'deki yazımıza bakılsın). Hele Ömer'in Öksüz Âşık'ı, kendi «asrında» yani kendi çağında sayması hiçbir işkile yer bırakmayacak kadar kesindir. Hattâ ikinci kısımda Ömer, «Seleften geçenin muhtasar ıyan — İsm-i resmî ile eyledik beyan» dedikten sonra, «Evvelâ Kâtib'den edelim âgaz» diyerek bundan sonra hep kendi çağdaşlarını saymaya başlıyor.

Bu duruma göre Şairnâme'nin kayıtlarında Tecer'in işine yarıyacak bir şey bulunmaması icabeder.

Ömer'in Karaca Oğlan için kullandığı «Ozan» sıfatını da tabii görmek gerekir. Çünkü Ömer, divan şairlerini taklit yolunda büyük bir devrim yaratmıştır. Bu yola uymayan şairi de «eski mesel» ve «ozan» sayacaktır. Gerçekten de ona göre sade dille ve hece ile yazmak, modası geçmiş «eski mesel» dir.

Naimi-i Hamidî'den verilen örnek te Karaca Oğlan'la ilgili değildir. İstenirse «Karaca Oğlan» arıza da uyabilir. Ancak, Tecer'in iddia ettiği gibi iki hece düşürmekle değil, yalnız üçüncü (a) düşürülerek suretiyle. Aruz iki hece düşürülerek zorlanamaz. Zorlanırsa anlam kalmsız. Ancak, «Karac'Oğlan» durumuna sokulabilir. Bu bakımlardan Naimi-i Hamidî'nin söylemek istediği Karaca Oğlan değil, yine şürde olduğu

gibi «Kara Oğlan» dır. Kaldı ki kitabın yazıldığı çağda Kara Oğlan adıyla bir türkü bestesinin varlığını şâir Vehbi'nin «suhan» kasidesi haber veriyor. (Bak: Millî Tetebbular Mecmuası, sayı 1, s. 25, not 1). Adı geçen, işte bu türkü bestesidir. Ayrıca XVI. yüzyılda Kara Oğlan adında bir bestecinin yaşadığını biliyoruz.

Tecer'in yazısına vesile olan asıl konu şudur: Üçüncü Murad'ın 1582 yılında elli beş gün süren sünnet düğünü anlatan bir yazmadaki «Karaca Oğlan türküsü» kayıdır. Yazarın iddiasının asıl dayanağı bu terimdir. Fakat, nasılsa bu yazmanın açıklanmasında da birkaç hatâ yapılmış. Bir kere o kilisesi konan sayfa bugünkü yazıya çevrilirken manzum kısımda son beyit nesir olarak alınmış. İkinci yanlış, metni yanlış anlamada yapılmış. Forsaların yaptıkları bir «canlı tablo» değildir. Böyle olduğu kitaba konan minyatürden de anlaşılacaktır. Tecer'e göre maketteki her şey, insanlar, hayvanlar, hepsi bildiğimiz gerçek canlılardır. Bir kere içi barut dolu bu maketin üzerinde aslanlar, geyikler, tazılar, çift süren köylünün öküzleri böyle bir yere nasıl sığdırılır ve nasıl zabtedilir. O kadar canlı üzerine bindirildikten sonra, tekerleksiz olan bu nesneyi omuzlarda nasıl taşırlar. Sonra barut ateşlenince, Tecer'in kendi sözüne göre: «... ve insanların kaçışları hayvanların telâş ve şaşkınlıkları, bazıların parçalanarak...» gibi şeyler yoktur bu metnin ruhunda. «Mizansen» canlı değildir. Ya alçıdan ya da mukavva gibi şeylerden yapılmış suretlerdir. Çoban kaval çalup dolaşmıyor. O vaziyette durmaktadır. «Karaca Oğlan türküsü» de porgurama konulmuş» değildir. Şâir onları, türkü söyler gibi durmaktadırlar, demek istiyor. Yoksa Tecer'in «Keşke yazarımız —oldu olacak— orada söylenen Karaca Oğlan türkülerini de kaydetseydi!» demesini haklı gösterecek bir durum yoktur. Türküler söylenmemiş, çoban tasvirini o vaziyette durmuştur. Hepsini bu kadar. Öyle seziyor ki yazısının başından beri metinleri zorlamakta olan Tecer'in heyecanı burada artmıştır. Olmu-

yanları olmuş gibi görmeye başlamıştır. Bunları bir tarafa bırakalım. Çünkü bu yanlış okumalar, yanlış açıklamalar asıl meseleden çok, Tecer'in metninden asıl dayandığı «Karaca Oğlan türküsü» sözüne verdiği anlamda, nasılı bir yol tuttuğunu gösterir.

Metinde «kimi kaval çalup ol dağ yankılandırır ve kimi Karaca Oğlan türküsü ile gönülün eğlendirir.» sözüne gelince: Buradaki «Karaca Oğlan türküsü» sözü belli bir şaire ait türkü değil, bir «beste» adıdır. Halk edebiyatıyla uğraşanlar bilirler ki cönklerde «Karaca Oğlan türküsü, Âşık Ömer türküsü» gibi kayıtlar yoktur. Bunun yerine «türki Karaca Oğlan», «türki Âşık Ömer» yani bu şâirlerin yazdıkları türkü demek olur. Daha açıkçası manzumenin genel adı ve kimin tarafından söylendiği kaydedilir. Halk ta «filânın türküsü» deyimini kullanmaz. Bunlar ancak bir beste adı olduğu zaman söylenir. Cönklerde bir de «Kerem türküsü, Gevheri türküsü, Karaca Oğlan türküsü» kayıtları da vardır. Yalnız bu arada türkünün mahlâsına bakıldığı zaman başka şâirlerin adları görülür. Ve bestenin yukarıya yazıldığı anlaşılır. «Kerem, kesik Kerem» adlı besteler pek çok türkünün üzerinde yazılıdır. Bugün Çukurovada «Karaca Oğlan çağırma» denildiği zaman muayyen bir beste anlarlar. Bu türküler herhangi bir kimse olmabileceği gibi Karaca Oğlan'ın da olabilir. Demek istiyoruz ki «kayabaşı, varsağı» gibi «Karaca Oğlan» da şâirimizden önceleri bir bestenin adıdır. Esasen Kanunî devrinde yaşadığını bildiğimiz Kara Oğlan adındaki bestekârın varlığı böyle bir bestenin doğması-na yol açmış olabilir.

Sonuç olarak diyeceğiz ki, Tecer'in iddiası gibi, Karaca Oğlan'ı «hiç değilse XV. yüzyıl ortalarına kadar indirmeye» imkân yoktur. Bunun için başka dayanaklar da var. Şâirin dilini kesin olarak, söylenen çağa indirmeye imkân yoktur. Bunun ne demek olduğunu için içinde olanlar anlarlar. Bizce bu dil meselesi bile Tecer'in iddiasını çürütmeye yeter. Karaca Oğlan'da XV. yüzyılın arkaik kelimelerini bulmaya imkân yok-

Şıcan Günü ve Farelere Dair Folklor Maddeleri :

IV

Diyarbakır'da

Yazan: Pertev İLHAN

1 — Diyarbakırda «Şıcan Günü» diye bir gün yoktur. Ancak burada «Cigaret Günü» adı verilen günün, yani Hıristiyanların büyük perhize girdikleri zamanın ilk Pazartesi gününün, köylerde de Mayısın ilk Çarşamba gününün «Şıcan Günü» olduğu iddia edilmektedir.

2 — Cigaret günü Diyarbakır merkezinde her evde aileden biri evin her köşesini dolaşarak «Şıcanlar, gâvurlar öldü, siz de ölü» sözlerini üç defa tekrarlar. Bu suretle her evde bulunan şıcanların azalacağına inanılır. Sonra o gün sandık açılmaz, oda, avlu süpürülür.

Yine kuvvetle dayandığımız bir yön de şâirlerin yazılı olduğu cönklerin hep XVII. yüzyıl ve ondan sonraya ait olmasıdır. Şimdiye kadar bir tek şâiri bu zamandan öncelerde yazılmış olarak bulunmamıştır. Bu husus dil konusu ile birleşince başka belge aramaya bile gerek kalmaz. Ayrıca IV. Murat zamanında (1630) Bağdat sarmasında şehit olan Genç Osman için söylediği destanı ve Gevheri ile görüştüğü ihtimalini gösteren şâirler var elimizde. (Varlık yazını olan benim Karaca Oğlan kitabına bakınız.)

Bunlardan başka çağdaşlarının benzekleri, tarihi sayılabilecek manzumeleri de gözönünde tutulacak ve bütün saydıklarımızı çürütmek gerekecektir. Ancak bunu da yaparken Ömer'in Şâir-nâme'sinde yapıldığı gibi zorlamalara sapsmadan, bilim usullerine uyarak, tarafsız ve heyecansız çalışmak gereklidir. Bir de eldeki yazmayı bir defa daha eleştirme süzgecinden geçirmek gerekir.

Karaca Oğlan XVII. yüzyılda yaşamıştır. Bunun aksini ispat edecek belge de bulunamayacaktır.

mez, hiçbir esyaya dokunulmaz. Anbarlar, hususiyile kilerler süpürülecek olursa anbar ve kilerde bulunan maddelerin fareler tarafından mahvedileceğini herkes söyler. Köylerde de bu âdetler, Mayısın ilk Çarşamba günü tatbik edilir, o gün tarla sürülmez, tohum atılmaz, başka işler de yapılmaz.

3 — Diyarbakırda Şıcan Gününe ve farelere ait şu türkü öğrenilmiştir:

Şıcan gelir takır tukur,
Bizim şıcan çulfa (çulha) dokur,
Ne de güzel mevlüt okur,
Ne hafızdır bizim şıcan.

Bizim şıcan rafta gezer,
Bardağa karanfil dizer,
Pisinin bağrını ezer,
Ne attardır bizim şıcan.

Yer dibindedir evleri,
İğri büğrüdür yolları,
Ezdi bizim minelleri,
Ne terzidir bizim şıcan.

Şıcan anbara girmiş,
Buğdayı ikiye bölmüş,
Yarısını evine çekmiş,
Ne allafdır (hububat satıcısı) bizim şıcan.

Şıcana kuruldu tuzak.
Tuzak gezdi bucak bucak,
Şıcan da kurar size tuzak,
Ne acardır bizim şıcan.

4 — Yatağın veya bir esyanın arasına fare yavrularsa uğur, yavruların çıkarılıp atılması kötü sayılır. Farelerle ölümler ve cinler âlemi arasında münasebet olduğu kabul edilmiyor. Farelerin hükümdarı da yoktur. Farelerin hastalık naklettiklerine halk inanmaktadır. Bunun için fare artığının yenilip içilmesinden korkulmaktadır. Diri fareyi tutan veya eliyle fareyi öldüren bir kimse bütün vücudunu yıkaması, Diyarbakırda âdettir. Bunu yapmayan kimse hastalanacağı kanaati umumdur.

5 — Tarlaları farelere karşı korumak için çukurlar açılır, evleri, buğday anbarlarını, kilerleri korumak için kullanılan vasıtalar da tuzak ile fare tozudur.

Halk Danslarının Yayını

Yazan: Halil Bedi YÖNETKEN

Halk şiir ve edebiyatını okumak ihtiyacı gibi halk türküsünü söylemek, halk sazını çalmak, oyununu oynamak da şehirliler ve münevverler için tabii bir ihtiyaç olabilir. Yalnız hemen itiraf etmek lâzımdır ki halk şiir ve edebiyatını okuma ihtiyacının tatmini ile halk türküsünü söyleme, sazını çalma oyununu oynama ihtiyaçlarının tatmini arasında büyük fark vardır. Oynama, bilhassa çalma özel şartlara dayanan faaliyetlerdir. Onları başarma pasif bir faaliyet olan okumaya nazaran elbette çok güçtür. Bununla beraber halk müziği ve

oyunu çoktanberi şehirlinin, münevverin ilgi ve sevgisini çekmiş, halk türküleri, sazları ve oyunları şehirliler ve münevverler arasında, hattâ okulda gençlik arasında, öğrenme, öğretme ve taklit etme yoluyla çoktan yayılmış bulunmaktadır. Burada şunu da açıklamak ve hatırlatmak yerinde olur ki, halk türküsü ve oyunu dediğimiz zaman yalnız köyün ve küçük kasaba halkının müzik ve oyununu değil büyümüş, ilerlemiş şehirlerin esas çekirdeğini teşkil eden yerli halkının hâlâ muhafaza etmekte oldukları halk sanatını da kast ediyor, onu da bu kadroya ithal ediyoruz. Bu itibarla bir Bursa Sekme veya Güvendesini, büyük Bursa şehrinin eski gelenekleri hâlâ muhafaza eden insanları da oynadığı gibi, her hangi bir Sivas halayını, Erzurum Barını, Trabzon Horan'ını veya Muğla Feraî zeybeğini.. Büyük şehirlerimiz Sivas, Erzurum, Trabzon ve Muğlanın eski yerli insanları da oynayabilir. Bizim kastimiz ve konumuz halk oyununa karşı tamamen profan durumda olan münevver insanlardır. Ve halk danslarının yayını dediğimiz zaman da bu dansların bilhassa profanlar arasındaki teammümünü kaydediyoruz. Mevzuumuz halk danslarının münevverler ve bilhassa münevver gençlik arasındaki teammümüdür. Aca-ba halk dansı ilk defa ne zaman profan münevver tarafından oynanmıştır? Bu soruya cevap vermeye elbette imkân yoktur. Yalnız kesin olarak belli olmayan bir zamandanberi, köylüye ve halka ait dansların münevverler ve bilhassa münevver gençlik arasında oynanmakta olduğu bir gerçektir. Halk şiir ve edebiyatını okumak münevver için nasıl tabii ve ruhi bir ihtiyaç ise, türküsünü söylemek, sazını çalmak, oyununu oynamak da öye bir ihtiyaçtır. Halk şiir ve edebiyatını okumaktan kimseyi menedemiyeceğimiz gibi türküsünü söylemek, sazını çalmak, oyununu oynamak hakkını da kimseden nezede-miyeceğimiz pek tabiidir. Aksine bu hareketi teşvik etmek, halk oyunlarını

yaymak durumunda bulunuyoruz.

Halk danslarının yayımına âmil olan terbiyevi iki mühim sebepten ilki, millî diğeri estetikdir. Halk oyunu, halk müziği ve halk edebiyatı gibi millî terbiyenin en mühim vasıtalarından biridir. Halk müziğinin (Halk oyunu dahil) eğitim ve öğretimde oynadığı rol bilhassa son yıllarda hemen bütün terbiyeciler tarafından takdir edilmiş bulunmaktadır. Unesco'nun beynelmil müzik konseyi ile yaptığı sıkı işbirliği sayesinde 1953 senesinde Brüksel'de aktedilen beynelmil müzik eğitimi konferansında —Bu büyük konferans «Gençliğin eğitiminde müziğin rolü ve yerü» adını taşıyordu— Beynelmil müzik konseyi başkanı Sir Stuart Wilson tarafından sunulan tebliğ şu ifade ile başlıyordu: «1947 de kurulmuş olan Beynelmil Halk müziği konseyinin faaliyetleri üç gayeyi istihdaf etmektedir: Bütün memleketlerde halk müziğinin (halk dansı dahil) korunmasını, yayılmasını, pratike edilmesini himaye etmek, bu alanda mukayeseli incelemeleri kolaylaştırmak nihayet halk müziği ilgisini geliştirerek milletlerin kendilerini daha iyi tanımalarına, daha iyi anlaşmalarına hizmet etmektedir.» Aynı tebliğde ilgililere halk dansları konusunda verilen tavsiyeler arasında bir tanesi çok dikkate şayandır: (Folklorik danslara öğrencinin sosyal ve yaratıcı faaliyetlerinin tamamlayıcısı olarak daha büyük dikkat atfedilmelidir.) Aynı konferansın okul öncesi, ilk, orta, yüksek okullarda müzik öğretim ve eğitimini inceliyen komisyonun aldığı ilk mühim kararlardan biri de şu idi: (Gerçek eğitsel değer taşıyan otantik müzik folkloruna okulda yer verilmelidir.) Ayrıca gerek Douglas Kennedy'nin (Toplumun dansa katılmasının önemi) ve gerek Maud Karpeles'in (İçtimai yankınlaşma unsuru olarak folklorik müzik) adlı tebliğlerinde çok dikkate değer fikirlere rastlanmıştır. Halk dansı konusu sırf didaktik yünden de bir zamandanberi öğretimde yer almış bulunmaktadır. Birçok memleketlerde müzik öğretiminde bilhassa ritmik duygu ve kapasitenin geliştirilmesinde halk dans-

larına önem verilmiş, çeşitli memleketlerin halk dansları, bilhassa müzik derisi ile diğer dersler arasında (Correlation) kurmak hususunda önemle tavsiye edilmiştir. Bilindiği gibi birçok memleketlerde müzik öğretim ve eğitimi halk müziği üzerine kurulmuştur.

Halk dansının gerek bizzat oynayanlar ve gerek onu seyredenler üzerinde derin millî ve bedii heyecanlar yarattığı, onun ruhi, bedeni, millî bir ihtiyaç tatmin ettiği artık münakaşa götürmez bir gerçek haline almıştır. Bu terbiyevi sebeplerle halk oyunları son zamanlarda bilhassa münevver gençlik arasında dünyanın hemen her yerinde teammüm etmiş ve bu yayma, yayılma keyfiyeti günden güne önemini arttırmış bulunmaktadır.

ŞARKIŞLAM

Eser deli deli başında rüzgâr,
Savrulur toprağın, tozun Şarkışlam
Böğünde menevse, döşünde rüzgâr
Yamandır baharın, yazın Şarkışlam.
Şiir yol yol olmuş gezer izinde
Aşıklar uzanmış yatar dizinde
Madımak zamanı «Yuva Gözüm»de
Dolaşır gelinin, kızın Şarkışlam.
Yamaçlarında gün kararır söner
Çoban ağır ağır yayladan iner
Sürüler kırlardan ağıl'a döner
Meleşir koyunun, kuzun Şarkışlam.
Duman serbetliği, karlar duvağı
Önünde upuzun «Damlaça Dağı»
Bağrında Veysel'in «Kara Toprağı»
Dert ile yüğrümüş gözün Şarkışlam.
Yallahı hiç eser kalmaz nârından
Bir yudum içince Ben Punar'ından
Köpüklü suların çağlar derinden
Buz'olur kaynağın, gözen Şarkışlam.
Basma'lar yerlerde halı gibidir
Tezekler divarın güllü gibidir
Yolların cennetin yolu gibidir
Benzer ağ geline nazın Şarkışlam.
ALKAN der: Husretin var yığın yığın
Güzel öbek öbek yâr yığın yığın
Dansların başında kar yığın yığın
Gıştan beter olur güzin Şarkışlam.

Erdoğan ALKAN

Bize gelen
KITAPLAR

★ Osman Atilla: «Afyon Karahisar Türküleri». Birinci kitap. Yüzden fazla türkü, türkülerin hikâyeleri, açıklamaları, mahallî kelimeler sözlüğü, saz sanatkarlarının hayat ve resimleri bâzı türkülerin notaları. 21 X 15 boyunda, 160 sayfa, 250 kuruş.

★ Mehmet Emin Müderrisoğlu: «Akhisarlı Türk Büyüklüleri ve Eserleri». İzmir Piyasa Matbaası. 20X14 boyunda, 124 sayfa, 250 kuruş.

★ Kemal Koray Asya: «Yeraltı Cenneti». Şiirler. Arayış yayınları: 2. Boyu: 12 X 17, 64 sayfa, 125 kuruş.

★ İnstituta Za Proucavanje Folkloru, Sarajevo - Sarayova Folklor Enstitüsü yayını: «BULLETIN, 3.». Folklorla ilgili onbeş yazının üçü Türk folklorile ilgili olup, eserinin sonunda verilen bibliyografyada Türkiye'de basılan eserlerin bir kısmı da yer almıştır. 21 X 29 boyunda 216 sayfadır.

★ Ragıp Şevki Yeşim: «Dünyayı Güldüren Adam: Nasrettin Hoca». Bütün fıkraları ile hayatının romanlaştırılmışı. Ayı ayrı altı kitap. Boyları 15X12. Ortalama her kitap 96 sayfa, 100 er kuruş. Hâdise Yayınevi.

Bu Sait Kindir

Yazan: Mehmet Turan YARAR

Şu edebiyat tarihçileri ne iş yaparlar ki diye düşünür dururdum. Onların işini mühimsediğimi doğrusu hiç hatırlamıyorum. Ama şimdi işler değişti. Elime geçen küçük bir divançe edebiyat tarihçilerine karşı sevgimi ve saygımı arttırdı, onların ne zor durumlarda ne büyük işler başarıklarına iyice inandım. Edebiyat tarihçisi olmak için ne kadar çok bilgili olmanın gerektiğine inandım.

Elimdeki divançe 1281 (1865) de basılmış. Sait isimli (Veya mahlaş) bir şaire ait. Başta kim tarafından yazıldığını anılamadığım (bir edebiyat tarihçisi olsa anlardı) bir önsöz var. Bu önsözden Sait'in Sultan Abdülhamid'in (Herhalde Birinci Abdülhamit) «hizmet-i müsâhabetlerinde bulunan Hızır-âgazade Ârif Ağa»nın oğlu olduğunu, Enderunda yetiştiğini, Anadolu'da ve İstanbul'da birçok memuriyetlerde bulunduğunu, 1252 (1836) da İstanbul'da öldüğünü anlıyoruz.

Şimdiye kadar Sait hakkında hiçbir bildiğim yoktu. Araştırsam belki de bulurdum. Ama elimdeki divançe zaten bana yetecek kadar bilgi veriyor. Gerisini artık bu işi meslek edinenlere bırakalım.

Muhterem Cahit Öztelli, 18. Yüzyıl Halk Şiiri Antolojisinde bir Âşık Sait'ten bahsediyor ve bu Âşık Sait'in III. Selim zamanında yaşadığını, aruz ölçüsü ile de şiirler yazdığını, hakkında bir başka bilgisi bulunmadığını yazıyor. Değerli münekkidimizin emrine sunulmak üzere bendeki divançeyi saklıyorum. İhtimâl ki bu Sait o Sait'tir.

Ama Cahit Öztelli'nin Âşık Sait'i aruz ölçüsü ile yazdıklarında başarısızmış. Benim karşılaştığım Hızırâgazade Sait ise aksine... Sakınmadan, hiç sakınmadan diyebilirim ki Sait, bir aruz şairi olarak Nedim'den olsa olsa bir kalem aşağıdır. Bu da az başarı değildir bence. Hele tas ise sıralarında gazellerini, şarkılarını ezberliye ezberliye bitiremediğimiz Enderunî Vâsıflardan, Enderunî Fâzıllardan çok üstün bir şair-

dir Sait... Nasıl olmuş da hakkında şimdiye kadar hiçbir bilgi verilmemiştir, bilinmez.

Bu kısa yazıyı aziz Cahit Öztelli'nin, beni hep ikaz eden, yazı yazıp yazamıyacağımı düşünmeden bana hep «yaz» diyen Öztelli'nin hoşuna gitmek için yazdım. İnşallah faydasız bir iş yapmamışım.

Şimdi Sait'in divançede, hece ölçüsü ile yazılmış tek şiirini, bir türküsünü okuyalım:

Bir dilberi sevip bilmezem noldum

Aştına boyandım, sızardım, soldum

Uruldum cesminin mecruhu oldum

Bu yarenin var mı acep çaresi

Unulmadı gitti gönül yaresi.

Güya âşık oldum gönülüm eğledim

Derman arar iken derdi peyledim

Bilmiyorlar çok hekime söyledim

Bu yarenin var mı acep çaresi

Unulmadı gitti gönül yaresi.

Gönül bir hümadır yüksekte uçar

Âşık olan candan cihandan geçer

Lokman tımar etmez Eflâtun kaçar

Bu yarenin var mı acep çaresi

Unulmadı gitti gönül yaresi.

Ey Sait başladın güftâr-ı aşka

Zannım, vâkıf oldun esrâr-ı aşka

Kimseler bakmıyor bîmâr-ı aşka

Bu yarenin var mı acep çaresi

Unulmadı gitti gönül yaresi.

Şairimizin değerini, verdiğim bu tek örnekle ölçmediğim anlaşılıyor tabii. Bana kahırsa o asil gazelleriyle iyi bir şairdir.

Umarım ki bir başka sayıda onun gazellerinden de örnekler verir, biyografisini daha geniş olarak sayın okuyuculara sunarız. Yazımızın sonunda Sait'in aruzdaki başarısı hakkında fikir verebilecek bir kıt'asını, 19. Yüzyılın ünlü makam müziği bestecisi Tanburî Ali Efendi tarafından evic makamda bestelenmiş bir kıt'asını örnek olarak gösterelim:

Söylemem dardını komdardım olan âha bile

Belki sinemdeki şu nâle-i cangâha bile

Kendi bîşûphe bilir râz-ı derûnu, yoksa

Ehl-i dil söyliyemez dardını Allaha bile.

Mehmet Halit Bayrı

Klasik Türk edebiyatına ve sazşairlerine, hususiyile Türk folkloruna ait araştırmalarıyla tanınmış olan Mehmet Halit Bayrı hakkında şimdiye kadar herhangi bir tetkik yapılmamıştır. Halbuki Türk kültürüne geniş ölçüde hizmeti dolayısıyla kendisinin mesaisi, üzerinde ehemmiyetle durulacak mahiyet ve değerdedir. Mehmet Halit Bayrı, 8 Şubat 1896 tarihine rastlayan Pazartesi günü İstanbulda doğmuştur. Babası Deniz Binbaşısı iken vefat eden Diyarbakırlı Ahmet Muammer Bey, annesi Maide hanımdır. İlk, orta ve yüksek tahsilini İstanbulda tamamlayan Mehmet Halit Bayrı, henüz beş yaşında iken babasını kaybetmek felâketine uğradığı cihetle annesi tarafından büyütülmüş ve yetiştirilmiştir. Annesi Maide Hanım, bu nur yüzlü fedakâr kadın, oğlunun terbiye ve tahsili için her türlü mahrumiyete katlanmış, hayatını bu uğurda harcamaktan çekinmemiştir. Bunu her vesile düştükçe minnetle ifade etmekte tereddüt etmeyen Mehmet Halit Bayrı, askerlik vazifesini Birinci Dünya Savaşı yıllarında (1914 - 1918) yedek subay olarak yapmış ve Çanakkalede düşmanla çarpışan bahtiyarlar arasında yer almıştır.

Birinci Dünya Savaşı sona erince İstanbula dönen Mehmet Halit Bayrı, Osmanlı Ayan Meclisi kâtipliğiyle Devlet hizmetine girmiş (1918), İstiklâl Savaşı zaferle neticelendikten ve memleketimizde Cumhuriyet idaresi kurulduktan sonra İstanbul Belediyesinin Şehir Meclisi bürosunda vazifelendirilmiş (1925), sırasıyla Belediye İstatistik ve Neşriyat şubesi şefliğinde (1930 - 1936) İktisat İşleri Müdür muavinliğinde (1936 - 1939), hesap kontrolörlüğünde, (1939 - 1946), Levazım Müdürlüğünde (1946 - 1950), Mezat İdaresi Müdürlüğünde (1950 - 1953) bulunmuş, İstatistik ve Neşriyat Şubesi Şefi ve İktisat İşleri Müdür muavini iken İstanbul Belediye mecmuasının yazı işlerini idare etmiş, 1953 senesi Ağustosunda emekliye ayrılmıştır.

Mehmet Halit Bayrı, İstanbul Üni-

versitesi Edebiyat Fakültesi profesörlerinden İsmail Hikmet Ertaylan tarafından 1922 senesinde çıkarılan «Düşünce» dergisiyle 1924-1925 senelerinde on iki sayısı yayımlanan «Anadolu» dergisinin yazı işleri müdürlüklerinde başarı

MEHMET HALİT BAYRI

ile çalışmış, «Halk Bilgisi Haberleri» dergisini de büyük bir intizam ve sarımsız bir azimle Kasım 1929 tarihinden Şubat 1942 tarihine kadar on iki yıl çıkarmıştır. Türk Halk Bilgisi (Folklor) Derneğinin 1927 denberi en faal uzvu olmuş, bu Derneğin çalışmalarında daima ön safı işgal etmiştir.

Profesör Fuat Köprülünün 1936 senesinde Milletvekilliğine seçilerek İstanbuldan ayrılması üzerine onun yerine Eminönü Halkevi dil ve edebiyat şubesi başkanlığına getirilen Mehmet Halit Bayrı, 1941 senesi sonuna kadar altı yıl bu işin her türlü külfetine katlanmış, bu arada Eminönü Halkevinin yayınladığı «Yeni Türk» dergisinin yazı işleriyle de meşgul olmuş, Halkevinin kitap düzen vermistirdir. Şimdi evinde kitapları ve yazıları ile başbaşa yaşamakta, verimli kalemiyle yeni eserler hazırlamaktadır.

★ Mehmet Halit Bayrının ilk çıkan

eseri «Maziden Bir Yaprak» adını taşıyan küçük bir nesir mecmuasıdır. Sahibinin Birinci Dünya Savaşı yıllarında yazdığı mensureleri sayfalarında toplanan bu kitapçık, 1919 senesinde «İhtiyat Zabıtları Taaviun Cemiyeti» tarafından bastırılmıştır. Bu eserdeki mensur parçalardan çoğunun edebiyatı cedide üstadlarından Halit Ziya, Cenap Şehabettin ve Mehmet Raufun tesirleri altında vücutte getirilmiş olduğunu pek kolaylıkla anlamak kabildir. Edebiyatı Cedide dil ve görüşünün çehnesini tattıran bu nesirlerde Mehmet Halit Bayrının şahsiyetini aramamalıdır. Onlar, daha ziyade yazarın ufak tefek denemelerinden ibarettir.

Mehmet Halit Bayrının asil yazıları, ilk örnekleri «Dergâh» mecmuasında görülen klâsik Türk edebiyatına, saz şiirine, tasavvufî halk edebiyatına ve Türk folkloruna ait ilmi araştırmalarıdır. Bunların bir çoğu Anadolu mecmuası, Azerbaycan Yurd Bilgisi, Çığır, Dergâh, Düşünce, Folklor Postası, Halk Bilgisi Mecmuası, Halk Bilgisi Haberleri, Hayat, İstanbul Belediye Mecmuası, Kalem, Kızılelma, Kopuz, Millî Mecmua, Orhun, Tanrıdağ, Tarih Dünyası, Türk Amacı, Türk Folklor Araştırmaları, Türk Yurdu, Türkiye, Ülkü, Yeni Mecmua, Yeni Türk, Türk Dili dergilerinde neşredilmiştir. Mehmet Halit Bayrı bu tarzdaki ilmi araştırmalarına İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesinde talebe iken o zaman bu Fakültede Türk Edebiyatı Tarihi profesörü olan Fuat Köprülü ile Garp Edebiyatı Tarihi profesörü olan büyük şair Yahya Kemal'in teşvikleriyle başlamış, çalışmalarını git-tikçe genişletmiş ve derinleştirmiş, sahasında gerçek bir değer ve kuvvetli bir yetki olmuştur.

Yukarıda bahsettiğimiz Maziden Bir Yaprak adındaki kitabından sonra Mehmet Halit Bayrının neşrolunan eserleri şunlardır:

Mâniler	1932
Bahkesirli Bir Şair	1934
İstanbul Argosu ve Halk Tâbirleri	1934
Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar	1937

Halk Âdetleri ve İnanmaları 1939
İstanbul Folkloru, I. Cilt 1947
Halk Şiiri XIX. Yüzyıl 1956

Bunlardan Halk Bilgisi Derneği İstanbul merkezince bastırılan «Mâniler» de Anadolu'da ve İstanbul'da derlenmiş sekiz yüz yetmiş dört mânî vardır. Bu arada bulunan yüz on bir Trabzon ve elli dokuz Rize mânîsi, bu iki Karadeniz şehrinin mahalli lehçesiyle tesbit edilmiş olduğu için hemen dikkati çekmektedir. Lise edebiyat öğretmenlerinden Niyazi Eset «Mukayeseli ve neşrolunmamış mâniler» adıyla 1944 senesinde çıkan kitabının başlangıç yazısında «Mâniler» e temas ederek, Trabzon ve Rize mânîlerinden bazılarında «mânî vasfı» bulunmadığını ileri sürmüştür. Bu teşhise göre Mehmet Halit Bayrının mânîleri derlediği sırada rastladığı mânî tarifinin dışında kalan bir kaç parçayı da kitabının kadrosu içinde bırakmakta mahzur görmediği anlaşılmaktadır. Niyazi Eset'in iddiası eğer doğru ve yerinde ise, bizce bu bir zaaf değil, edebî halk mahsulleri önünde duyulan derin ve temiz heyecanın delil ve işaretidir.

Mehmet Halit Bayrının «Mâniler»i takip eden eseri «Bahkesirli Bir Şair»dir. Bu kitapta Bahkesirin aydın gençlerinden Ruhi Sadinin memleketinde elde ederek araştırmacıya verdiği malzeme ve dayanılmak suretiyle «Fatma Kâmile» adında Bahkesirli mutasavvif bir halk şairinin hayatı ve şiirleri tetkik edilmiştir. Bugün mevcudu kalmadığına bakılacak olursa bu küçük eserin büyük bir ilgi ile karşılandığını kabul etmek lâzım gelir.

«İstanbul Argosu ve Halk Tâbirleri», Mehmet Halit Bayrının tam mânâsıyla orijinal eseridir. Vakıa, Mehmet Bayrı'dan evvel halk tâbirlerini derlemeğe teşebbüs eden olmamış değildir. 1889 senesinde İstanbul'da basılan «Lûgati Garibe», 1924 senesinde İzmir'de basılan «Türk Dilinde Kinayat», 1926 senesinde Konya'da basılan «Konya Vilâyeti Halkiyat ve Harsiyatı» adındaki kitabın «Tâbirler» başlıklı bölümü, nihayet 1932 senesinde Haber gazetesinde çıkan «Argo Lûgati», ötedenberi ar-

Ağzlar :

Medine'ye Ağıt

Göksün'ün bir köylüğünden Develin'in bir köylüğüne gelin giden Medine adındaki kız, gelin olduktan az sonra ölüyor. Aşağıdaki ağıda, anası ile kaynanası yakıyor:

Kaynanası:

Çıktım çınarın bendine
Çağırdım gendi gendime
Doğan ayın on dördüne
Anan gelir ağ gelinim.

Çıktım çınarın başına
Çağırdım dudu guşuna
Doğan ayın on beşine
Anan gelir ağ gelinim.

Medine'm gelir beserek
Edigin'ün ucuna basarak
Yavrım seni gelin ettim
Yüzüne teller asarak.

Anası:

Memmet gel yanından otur
Esat gazma kürek getir
Garibimmiş ağ Medine'm
Mezarım ucundan yatır.

Bezirgân değilim göçem
Tüccar değilim bohça açam

Derliyen: Bahri KATIRCIOĞLU

Analık değilim senden geçem
Ananın guzum ananın.

Üstüymün çalsın açtım
Göğsünün düğmesin çezdim
Yavrım benden vaz mı geçtin
Ananın guzum ananın.

Evimizin önü arpa
Arpayı yayılır görpe
Baban olsa gelirdi ya
Kır at başlık carpa carpa.

Böyl'oldüğün bilemedim
Bir düşceğiz göremedim
Baban olsa gelirdi ya
Gardaşım salamadım.

Devsafe vururlar duzu
Dizlerime indi sızı

Gurbetele vermen gızı.
Gurbetele vermen gızı.

Karı dağlar karsız dağlar
Karı erir suyu çağlar
Garibimmiş ağ Medine'm
Basmac'oğlun görmüş ağlar.

Açıklamalar : Beserek: Sevimli.
Basmac'oğlu: Bir tanıdıkları.

go ve tâbirler üzerinde az çok çalışıldığını isbat eden vesikalardır.

Ancak bunlardan Lûgati Garibe» de 365, «Türk Dilinde Kinayat» da 453, «Konya Vilâyeti Halkiyat ve Harsiyatı» nda 279, «Argo Lûgati» nda 528 tâbire tesadüf edildiği halde, Mehmet Halit Bayrı 1800 tâbir tesbit etmek başarsını elde etmiştir ki, bu da mevzuunun genişliğini ve ehemmiyetini çok iyi kavradığını ve mesaisinde ihmale yer bırakmadığını açıkça göstermektedir. Nitekim kendisi kitabının önsözünde İstanbul argosu ve halk tâbirlerini derlemek için 1927 senesinden 1932 senesi sonuna kadar altı yıl durmadan çalıştığını, derlediği tâbirlerin İstanbul şehrinde yaşayan canlı unsurlar olduğunu dogrudan doğruya işitmediği tâbirleri eserine almadığını, yazılı kaynaklardan yalnız tâbirlerin kullanmış tarzını anlatmak için faydalandığını kaydetmektedir ki, bütün bunlar esere yüksek değerini sağlayan, fakat okuyucularca

birdenbire farkına varılmıyan hususlardır.

«İstanbul Argosu ve Halk Tâbirleri» ni, bugün Ankara caddesi kitapçılarında arayacak olursanız bulamazsınız. Bu sebeple eserin yeniden basılması zarurî ve Mehmet Halit Bayrıdan bunu istemek ve beklemek, Türk folkloriyle ilgilenen herkesin hakkıdır. Kitabın ikinci baskısı yapılırken sahibinin yeni maddeler eklemek suretiyle onu zenginleştireceğini ümit etmemek için sebep yoktur.

«İstanbul Argosu ve Halk Tâbirleri» nden sonra Mehmet Halit Bayrının dikkati geçen bir eseri de «Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar» dır. «Saz Şairleri» ve «Mutasavvif Halk Şairleri» adları altında iki kısma ayrılan bu kitapta beş saz şairiyle sekiz mutasavvif halk şairinin hayatı ve şiirleri tetkik edilmiştir. Bunlar arasında Hocaoğlu, Hükmî, Nuri Mehmet Paşa, Aşık Esrarî, Aşık Celâli, Çırakçı Miskin, Derviş Hacı,

Seher Abdal, Derviş Mehmet gibi, daha evvel her hangi bir araştırmacının temas etmek fırsatını bulamadığı halk şairleri de vardır. «Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar» in beş on satırdan ibaret önsözünde Mehmet Halit Bayrı «Bu kitapta toplanan yazılar, ayrı ayrı zamanlarda yazılmış olup, mevzu itibarıyla de birbirleriyle alakasızdır. Bunların bir araya getirilmesindeki sebep, hep birden taşıdıkları bir müşterek vasıftır ki o da herbirinin bir halk şairine taallük etmesidir. Vaktiyle hazırlanmış olan bu yazıları şimdi nesretmekle elde etmek istediğimiz netice ise, halk edebiyatımızın eski ve yeni bir kaç simasını hatırlamağa vesile vermektir.» diyerek kitabını okuyuculara büyük bir tevazu ile sunmuştur. Bize göre müellifin kalemini bu tevazu ile çok sempatik bulmamak kabul değildir.

Halk Bilgisi Derneği İstanbul merkezinin 1932 senesinde tertip ettiği «Dördüncü İlmî Seyahat» te derlediği folklor maddelerini, Mehmet Halit Bayrı «Halk Âdetleri ve İnanmaları» adlı kitabında toplamıştır. Bu eser, «Balıkesirde halk sanatları, Balıkesirde halk âdetleri ve inanmaları, İstanbula ait bir kaç not» isimleriyle üç bölüme ayrılmıştır. Balıkesirde halk sanatları bölümünde dabaklık, papuççuluk, saracılık, keçecilik, mutafılık; Balıkesirde halk âdetleri ve inanmaları bölümünde evlenme ve aile, doğum ve çocuk, kısırlığa dair muhtelif âdetler ve inanmalar, Dursunbeyde düğün âdetleri, Dursunbeyde kiş sohbetleri, Dursunbeyin türkülleri, Sındırgıda ve köylerinde düğün, Sındırgı kasabasına ait bazı bilgiler; İstanbula ait bir kaç not bölümünde dilekler ve ilençler hastaya bakmak ve hastayı ziyaret etmek, bazı halk ilâçları, insan uzuvlarıyla ilgili inanmalar, çengiler, Çatalca mânileri başlıklı yazılar vardır. Mehmet Halit Bayrının esaslı bir tarih kültürüne ve kuvvetli bir çalışma metoduna sahip olduğunu belirten bu değerli eserin tek noksanı, az resimli olmasıdır. Bundan başka tesbit edilmiş olan türküler ve mânilerin de mahallî lehçe ile yazılması elbet tercih olunmak lâzım gelirdi. İstanbulda doğup büyümiş ve he-

men daima burada yaşamış olan Mehmet Halit Bayrı, İstanbul folklorıyla pek yakından ilgilendiğini «İstanbul Folkloru» adlı eseriyle göstermiştir. Giriş yazısından anlaşılıyor ki, bu eser aslında «Şehir folkloru», «Evlenme ve aile», «Çocuk ve doğum», «Sağlık folkloru», «Din folkloru», «İktisadî folklor», «Umumî hayat», «Dil ve edebiyat folkloru», «Musikî, raks ve temâşa», «Başka güzel sanatlar», «İstanbul etnografyası», «Çeşitli Bilgiler» isimleri altında on iki bölüme ayrılmışken, bunlardan ancak «Şehir folkloru», «Edebiyat folkloru», «Sağlık folkloru», «Din folkloru» ve «Çeşitli Bilgiler» bölümlerinin neşri kabil olmuştur.

Bunun belli başlı sebebi de, basın şartlarının ağırğından başka bir şey değildir.

Kitabın basılamayan bölümlerinin ikinci bir cilt halinde ortaya konulmasını dilemekten başka şimdilik yapılacak bir şey olmasa gerekir.

Mehmet Halit Bayrının yukarıda kısaca tetkik ettiğimiz eserlerinin dışında henüz neşri mümkün olmayan kitapları da vardır ki bunları şöyle sıralayabiliriz:

Saz Şairleri Hakkında Araştırmalar (Altı Cilt),

Mutasavvıf Halk Şairleri Hakkında Araştırmalar: (İki cilt),

Üç Kadın Şair: (Bir cilt),

Son Osmanlı Tarihçileri: (Bir cilt)

Türk Halk Edebiyatında Atatürk ve İnönü: (Bir cilt),

Türk Edebiyatı Tarihine Dair Konuşmalar: (Bir cilt),

Halk Şiiri XX. Yüzyıl (Varlık Yayınevinde basılmak üzere).

Gevheri (Maarif Kitabevinde basılmak üzere).

Viranî (Maarif Kitabevinde basılmak üzere).

Bunlardan «Saz Şairleri Hakkında Araştırmalar» da tanınmış ve tanınmamış seksen bir saz şairine, «Mutasavvıf Halk Şairleri Hakkında Araştırmalar» da yirmibir şaire ait tetkikler ve metinler vardır. «Üç Kadın Şair» de Fitnat, Leylâ ve Şeref Hanımların hayatlarıyla divanları gözden geçirilmiştir. «Son Os-

Yazan: Adil ÖZSEVEN

İstanbulda halkın yüz yıllardanberi ziyaret etmeğe alışık olduğu bazı makamlar (türbeler, mezarlar) bulunduğu herkes bilir. Buralarda yatanların bir kısmı için velî, bir kısmı için şeyh ve derviş, bir kısmı için de hak âşığı veya meczup denilir. Bunlar arasında hayatları şöyle böyle bilinenler olduğu gibi bilinmeyenler de çoktur. İstanbul halkınca Ramazan, Kandil, Bayram günleriyle Cuma günleri ziyaret edilen bu velî, şeyh ve meczup türbe ve mezarlarında dualar edilir, adaklar adanır, mumlar ve kandiller yakılır. Halk bu velîleri, şeyh ve dervişleri, meczupları

manlı Tarihçileri» nde eski vakarıvislere ait uzunca bir başlangıçtan sonra Ahmet Lütfî Abdurrahman Şeref, Tayyazade Ata, Mansurizade Mustafa Nuri Paşa, Ahmet Refik gibi son Osmanlı tarihçilerinin eserleri tahlil edilmiştir. «Türk Halk Edebiyatında Atatürk ve İnönü» isimli kitapta, İstiklâl Savaşı sırasında ve İstiklâl Savaşı zaferle neticelendikten sonra Anadolu saz şairleri tarafından muhtelif vesilelerle Atatürk ve İnönü hakkında söylenmiş olan destanlar ve koşmalar toplanmıştır. «Türk Edebiyatı Tarihine Dair Konuşmalar» da sahibinin klâsik Türk şairlerine ait tetkikleri bir araya getirilmiştir.

Neşredilmiş veya neşredilmemiş olsun, hepsi yirmibeş cilt tutan bu eserlerin hazırlanması için harcanan sonsuz emek düşünülecek olursa Mehmet Halit Bayrının Türk kültürüne hizmet yolunda ne derin bir aşk ve iman, ne sarsılmaz ve sönmez bir enerji ve heyecanla yürüdüğünü anlamakta güçlük çekilmez. Resmî işinden artan boş vakitlerini hususî kütüphanesinde çalışarak doldurmaktan daima zevk almış olan Mehmet Halit Bayrının mesaisi, bize göre, Türk gençleri için her zaman örnek tutulacak mahiyet ve değerdedir. Kendisinin sıhhatli ve verimli kaleminden yeni eserler beklemekte haklı olduğumuzu düşünüyoruz.

T.F.A.

koruyucu, kurtarıcı, yardımcı telâkki eder. Bununla beraber, bu konuda şimdiye kadar geniş bir araştırma yapılmamış olduğu da muhakkaktır. Yalnız Mehmed Halid Bayrı'nın «İstanbul Folkloru» adlı eserinde (S. 136 - 159) İstanbul halkının ötedenberi ziyaret ettiği türbe ve mezarlarda yatan velî, şeyh, derviş ve meczupların belli başlıları hakkında canlılığını hâlâ kaybetmemiş olan folklor maddelerine tesadüf ediyoruz. Ancak İstanbuldaki ziyaret yerleri Mehmed Halid Bayrı'nın eserinde bahs-olunanlardan ibaret değildir. Şehrin hemen her mahallesinde veya hiç olmazsa her semtinde bir velî, şeyh, derviş ve meczup türbesi veya mezarı vardır. İşte bu noktayı gözönünde tutarak biz de İstanbuldaki ziyaret yerlerine ait tesbit edebildiğimiz bilgileri sunmayı faydasız bulmuyoruz. Şüphesiz ki, İstanbulda, burada temas edebildiklerimizin dışında kalan ziyaret yerleri de vardır.

1 — ABDULLAH FERDİ :

Nakşî tarikatinden olup Turgutludur. Tahsilini İstanbulda tamamlamış ve uzun müddet Turgutlu müftülüğünde bulunmuştur. Hacca gitmiş ve dönüşünde Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey tarafından korunarak Fatihe Emir Buhari tekkesi şeyhliğine tayin edilmiştir. Bu vazifede iken 1858 tarihinde vefat eden Abdullah Ferdî'nin kabri adı geçen Emir Buhari tekkesi mezarlığında. Arapça ve farsça bildiği divanından anlaşılacaktır.

2 — ABDULLAH HULÜSİ EFENDİ:

Mürefteledir, İstanbulda tahsil etmiş ve uzun müddet Fatih civarında Kadı Çeşmesi medresesi müderrisliğinde bulunmuştur. Vefatı 1887 veya 1888 tarihindedir. Kabri Topkapısından Maltepe hastahanesine giden caddenin solundaki sed üzerinde Sarı Abdullah Efendi merkadinin yanındadır. Abdullah Hulûsî Efendi şöhretli Türk hattatları-

dandır.

3 — ABDÜLEHAD NURİ EFENDİ:

Halvetiye tarikati şeyhlerinden olup Sivashıdır. Şeyh Abdülmecit Sivasiden feyzalmış ve onunla birlikte İstanbula gelmiştir. Mehmed Ağa tekkesi şeyhliğinde, Fatih, Beyazıt ve Ayasofya camileri vâzliklerinde bulunmuştur. 1651 tarihinde vefat etmiş olan Abdülehad Nuri Efendinin merkadi, Eyüp Nişancısında Abdülmecid-i Sivasî türbesinin karşısındadır.

4 — ABDÜLHAY EFENDİ:

Halvetî tarikati şeyhlerindedir, Edirneli Saçlı İbrahim Efendinin oğludur. 1705 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Üsküdar'da Aziz Mahmud Hüdaî tekkesi bahçesindeki Halil Paşa türbesinde ve Halil Paşanın oğlu Mahmud Beyin kabri yanındadır. Bir divan teşkil edecek miktarda ilâhileri olduğu söylenmekte ise de biz bunlardan her hangi birini göremedik.

5 — ABDÜLKERİM CELVETİ:

Celvetî tarikati şeyhlerinden olup İstanbul'da doğmuştur. Babası Karahisarlı Şeyh Veliyüddindir. Kendisi Lâleli yakınında Ahmet Ağa camii vâzliğinde bulunmuş ve 1689 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Üsküdar'da Karacaahmed türbesi civarındadır. İstanbul - Beyazıt genel kitaplığında el yazısıyla yazılmış eserleri vardır.

6 — ABDÜLKERİM EMİR EFENDİ:

İstiplidir, 1606 tarihinde vefat etmiştir. Merkadi Kadırgada Sokullu Mehmet Paşa tekkesindedir. İstipli olması itibariyle «İstibi» mahlâsiyle ilâhiler yazmıştır.

7 — ABDÜLMECİD SIVASİ:

Halvetî tarikati ulularından olup amcası Şeyh Şemseddin Sivasiden feyz almıştır. Babasının adı Muharremdir. Üçüncü Mehmedin daveti üzerine Sivas'tan İstanbul'a gelmiş ve burada 1639 tarihinde vefat etmiştir. Merkadi Eyüp'te Nişancı tekkesindedir. İlâhilerden mürekkep divandan başka yirmiye yakın eseri vardır.

8 — AHMED FAHRİ:

Şarköylüdür. Celvetiye tarikati şeyhlerindedir. Uzun müddet memleketinden ayrılmamış, fakat ömrünün sonlarına doğru İstanbul'a gelmiş, 1799 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir. Kabri Kasımpaşada Ali Efendi tekkesindedir. Müretteb divanı vardır.

9 — AHMED SAFİ EFENDİ:

Mevlevî şeyhlerinden olup Tokatlıdır. Bir müddet Tokat Mevlevihanesi şeyhliğinde, bir müddet de Aydın Mevlevihanesi şeyhliğinde bulunmuştur. 1873 tarihinde İstanbul'a gelmiş ve burada vefat etmiştir. Kabri Yenikapı Mevlevihanesi mezarlığındadır. Divanı vardır.

10 — AHMED ÜMİDİ:

Kızanıklıdır, Celvetî tarikati şeyhlerindedir. Uzun müddet Fatih camii'nde vâzlik etmiş, Küçük Ayasofyada Hüseyin Ağa tekkesi şeyhliğinde bulunmuştur. 1695 tarihinde vefat eden şeyh Ahmed Ümidî'nin kabri Fatihte Çirçir meşciği yakınında Çivciler sokağında- dır. Babası İsmail Ümidî de Celvetî tarikati ulularındandır. Ahmed Ümidî'nin basılmamış olan eserlerinden biri de divanıdır.

11 — AHMED ZİYAÜDDİN EFENDİ:

Gümüşhanelidir, Uzun müddet İstanbul'da din dersleri okutmuştur. 1893 tarihinde vefat eden Ahmed Ziyâüddin Efendinin kabri Süleymaniye camii mezarlığındadır.

12 — ALİ BEHÇET EFENDİ:

Nakşibendî tarikati şeyhlerinin âriflerinden olup Mevlânâ Celâlüddin-i Rumî soyundandır. Üsküdar'da Selimiye tekkesi şeyhliğinde bulunmuş, 1823 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Üsküdar'da Selimiye Tekkesindedir. Divanı ve daha başka eserleri vardır.

13 — ALİ ÇELEBİ:

İdris Muhtefiden feyzalmış olup Tırhalıdır. Bayramî Melâmilerinden olduğu anlaşılan Ali Çelebi'nin Celvetî tarikatiyle de ilgisi vardır. 1696 tarihinde vefat etmiş olan Ali Çelebinin kabri Eyüp Sultan türbesi civarındadır.

14 — ALİ ÖRFİ:

Göricelidir, genç iken ticaret maksadiyle Mısıra gitmiş, dönüşünde Selânikte yerleşmiştir. Melâmî ulularından Seyyid Mehmed Nurul'arabiden feyz almış olan Ali Örfi, 1887 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Yenikapı dışında Mevlevihane civarındadır. Hiçbiri basılmamış olan eserlerinden biri de divanıdır.

15 — ANKARALI İSMAİL DEDE:

Mevlevî şeyhlerinin ulularındandır. Mesnevî'yi şerhetmiş olduğu için «Mesnevî Şârihi» diye tanınmıştır. Mesnevî şerhinden başka daha altı, yedi eseri vardır. Aynı zamanda şair olan Ankaralı İsmail Dede manzumelerinde «Rüşhî» mahlâsını kullanmıştır. 1631 veya 1632 senesinde vefat eden İsmail Dedenin kabri Galata Mevlevihanesindedir.

16 — AZİZ MAHMUD HÜDAİ:

Âziz Mahmud Hüdaî için bakınız: Mehmed Halid Bayrı, İstanbul Folkloru, S. 148.

17 — BİVÜCUDİ:

Asıl adı Mehmed Taliptir, Üsküdarlıdır. Divitçi Şeyh Mustafa Efendinin oğlu olup Celvetî tarikati şeyhlerindedir. 1686 tarihinde vefat etmiştir. Kabri Üsküdar'da Şeyh camii mezarlığında- dır. Mürettep divanı vardır.

18 — CEMALÜDDİN İSHAK KARAMANİ:

Karamanlı Piri Mehmed Paşanın Galatada Yüksekaldırım'da yaptırmış olduğu tekkenin şeyhliğinde bulunmuştur. Bu tekkeye eskiden «Koruk Tekke» denilirdi. 1617 tarihinde vefat etmiş olup kabri, daha doğrusu türbesi Süt-lücededir. Bu türbenin yanında Süleymaniye camii'nin yazılarını yazmış olan Hattat Karahisarlı Hasan Efendi ile şair Yetim Ali Çelebinin kabirleri vardır. Eserlerinden biri olan «Vahdeti Vücut» son Osmanlı Şeyhülislâmlarından Musa Kâzım Efendi tarafından türkçeye çevrilmiştir.

19 — CEMALÜDDİN MAHMUD HALEVİ:

1654 tarihinde vefat etmiştir. Tür-

besi Şehremini civarında Ereğli mahallesinde tramvay caddesi üzerinde Şir-ü Gani tekkesindedir. Cemalüddin Mahmud Halevî İstanbul'dur. Babası Ahmed Ağa saray helvacıbaşısı olduğu cihetle «Halevî» mahlâsını almıştır.

20 — CEMALÜDDİN UŞAKI:

Halvetiye tarikatinın Uşakiye kol- lu şeyhlerindedir. Asıl adı Ahmeddir. İstanbul'da İğrikapı dışında Savaklar tekkesi şeyhliğinde hayatını geçirmiştir. Kendisini irşad eden Salâhüddin-i Uşakî'dir. 1751 tarihinde vefat etmiştir. Kabri İğrikapı dışında Savaklar Tekkesindedir. Müretteb divanı vardır. Aşağıdaki manzumesi bu divandan alınmıştır:

Hakkın yolun arar isen dilde nihan içindedir
Andan nişan sorar isen her bir nişan içindedir
Senden yakındır ol sana sanma anı senden cüda
Senden yürü sen var ana ol sende can içindedir
Ansız değil arzû sema anında dolu her ara
Zannetme bir yerde ola ol bimekân içindedir
Her yerde oldur görünen her gözden oldur hem
gören

Her şeyi oldur yürüten her anda an içindedir
İstî Cemalî'nin sözün anla hakikateş özü
Key gaffeti aç gözünü gör hak rıyan içindedir

21 — CİHANGİRLİ HASAN EFENDİ:

Harputludur. Halvetî tarikati şeyhlerindedir. 1664 tarihinde vefat etmiştir. Türbesi Cihangirdedir. Burhaneddin mahlâsiyle yazılmış bazı ilâhileri vardır. Bursalı Yakub Fani'den feyz almıştır.

22 — DERVİŞ AZEBİ:

Derviş Azebî Kütahyalıdır. Asıl adı Mustafadır. Dergâhı Âlî cavuşlarından iken hizmetini bırakmış, ömrünün sonuna kadar hak aşkıyle çarpan kalbinin sesini dinlemiş, tâat ve ibadetle meşgul olmuştur. 1747 tarihinde vefat eden Derviş Azebî'nin kabri Göztepe civarında Merdiven köyündeki Şahkulu tekkesi mezarlığında- dır. Şahkulu tekkesi Bektaşî tekkesi olduğuna göre Derviş Azebî'nin de Bektaşî olması hatıra gelebilir. Divanı henüz basılmamıştır.

(Devam edecek)

Halk Eğlenceleri :

Serik'te At Yarışları

Yazan: Hüsnü YILDIZ

Kış mevsiminin son ayları ile ilkbahar ayları, at yarışlarının sık sık yapıldığı aylardır. Yarış yapmağa elverişli bölge köyleri önceden tesbit edilmiştir. Hangi köyde, ne zaman yarış yapılacağı ilân edilir. Yarış günleri pazara tesadüf ettirilir ki herkes gelebilsin. Yarış günü, yarış yeri sanki bir mahşer yeridir. Davul, zurna sesinden gök kubbe, inim inim inler. Atlar yerinde duramaz. Haykırır, saha kalkar. Sikkisinin etrafını hırsından harmana çevirir. O yüzlerce at kişnemesi, göğüsleri kabartır. Türkün, atı ne kadar sevdiğini bize bir daha hatırlatır.

Yarışa başlama zamanı gelince, hakem heyetinin bir kısmı atların yarışa çıkacağı noktaya gider. Bir kısmı da atların geleceği son noktada kalır.

Yarış üç nevidir:

1. Dört nal. 2. Tırs. 3. Ravan.

Önce atların hangi nevi koşuya iştirak edecekleri tesbit edilir. Sonra her nevi, ayak, orta, baş olmak üzere üçe ayrılır. Ayak yarışına 2-3 yaşlarındaki taylar, orta yarışına 4 ve dörtten yukarı yaşlardaki atlar, baş yarışına da en güzel ve en hızlı koşan atlar iştirak eder. Hangi nevi yarış önce yapılacağına karara alınır, halka duyurulur. Ayak yarışına katılacak taylar, orta yarışına iştirak edecek atlar çiftlenir. Bir çift dört attan ibarettir. Çiftleme işi bitince müsabaka başlar. Yarış ayaktan yukarıya doğru. Şu halde, ilk yarışa, ayaktan başlanacak demektir. Şunu da belirtelim: Yarışların ekserisinde, yarışa iştirak şartları vardır. İştirak şartı olan yarışlarda, yarışa, iştirak şartını kabul edenler girebilir. İştirak şartı ayak, orta başa göre değişir. İştirak şartından maksadımız, yarışa katılacak her at sahibinden —iştirak edeceği kısma göre— tesbit edilmiş olan ücreti vermesini istendiğidir.

At sahiplerinden ücret alınca yekün yapılır. Yeküne göre her grubun

birinci, ikinci ve üçüncüsüne verilecek mükâfat miktarı tesbit edilir. Sonra halka duyurulur. Takiben yarışa başlanacağı bildirilir.

Çiftlenen atlar, çıkış noktasına gönderilir. Atlar çık emrini alınca, ok gibi yerlerinden fırlarlar. Hedefe bir an önce ulaşmak için, sanki kuş olup, uçarlar. Çiftler içinde birinci gelenler aralarında tekrar çiftlenir. En son çiftlemede ilk gelen birinci, sonraki ikinci, daha sonraki üçüncülüğü kazanmış olur. Ayak yarışlarından sonra sıra orta yarışlarına gelmiştir. Orta yarışları da aynı şekilde bitince, baş yarışlarına başlanır. Hakem heyeti «Baş yarışlarına çıkacak atlar hazırlansın» diyerek atları yarış sahasına davet eder. Yarışların en zevkisi, en iddialısı, en heyecanlı baş yarışlardır. Atlar çiftlenir, çiftlenen atlar çıkış noktasına gönderilir. Çıkış noktasına giden atlarda ayrı bir çalım, ayrı bir iştah vardır. Çık emri verilip de atlar koşu meydanında görününce halktaki heyecan son haddine varır. Bağrımlar, naralar meydana çalkalandırır. Narayı duyar da atlar hiç durur mu. Onlar da iştah geldikçe gelir. Hızları arttıkça artar. Son gayretlerini harcarlar. İçlerinden birinin birinci gelmesiyle son gayret de sona ermiş olur. Sıra ile her çift sahne. Çiftler bitince, birinci gelenler aralarında çiftlenir. Yarışa tekrar başlanır. Onların birincileri de aralarında tekrar çiftlenir. Yarışa böylece devam edilir. En son yarışmada birinci gelen at, davul ve zurna ile gezdirilir. Bu, birinciliği kazanan at ve sahibi için bir şereftir. Herkes tarafından da hoş görülür.

Sıra diğer nevilere gelir. Her nevinin ayak, orta ve başın birinci, ikinci ve üçüncüleri tesbit edildikten sonra, mükâfatları dağıtılır.

İştah gelecek bir köyde, yapılacak yarışa saklamak üzere, yarışa son verilir. O büyük kalabalık da, kafile kabile yarış sahasını terk eder. X

daha
ucuzdur...

...çünkü FAY miktar itibarıyla daha fazladır, kalite bakımından daha üstündür... dolayısıyla fiyat bakımından çok daha ucuz gelir. Harika temizleme tozu FAY'ın, bıçak, çatal, kaşık, fayans, emaye ve madeni eşya ile bilümmun temizlik işlerinize getirdiği kolaylık ve sür'atten siz de istifade ediniz... hemen bugün FAY ALINIZ.

Fay Temizleme Tozu,
Puro Sabun Fabrikasının
yeni tesislerinde,
mühim kimyagerler
tarafından hususi formülle
imal edilmiştir

Evlerde, Fabrikalarda,
Mekteplerde,
Hastanelerde,
Otelde, Lokantalarda
ve bilümmun
temizlik işlerinde

fay

HERŞEYİ DAHA İYİ TEMİZLER

Semelik adanesi
300. alta aylık
adanesi 130
kurunlar.
Yurd dışı semelik
adanesi 2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Adres değişikmeler
hiçbir şart ve ücretle
tabii değildir.
Basılmayan yazılar
talep vaktünde
iade edilir.

Yaza İşleri Mes'ul Müdürlüğü: İ. HINÇER